

The Impact of Urban Parks and Valleys on the Development of Urban Tourism (Case of Study: Nahjul-Balagha Park, Tehran)

Farzaneh Mohammadi^{1*}, Mostafa Azkia²

1. Ph.D. in Environment, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran (Corresponding Author). f1983mohammadi@gmail.com
2. Professor of Sociologist, University of Tehran, Iran. azkia.mostafa1940@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type Research Article	Introduction: Tourism is one of the active industries at all social levels in the international, national, regional, and regional arenas that has a significant impact on lifestyle and social life. Considering the different dimensions of tourism and the alignment of tourism with sustainable development, relying on resource conservation and responsible tourism, it has created different conditions for meeting demand while maintaining environmental sustainability of tourism.
Article history Received: 22 May 2025 Accepted: 23 August 2025 Published: 24 August 2025	Method: This research was conducted using a field and survey method in a complete census manner to achieve the goals and strategies for developing the urban tourism sector by determining the role of the Valley Park in attracting tourists. After categorizing it into individual, satisfaction, security, and individual indicators, it was evaluated with a very high, high, medium, low, and very low intensity, which was analyzed using Excel graphics software and SPSS statistical software.
Keywords: Tourist attraction, development, green space, leisure, urban tourism, valley park.	Findings: This study shows that 95 percent of the existing potentials have had a potential impact on attracting maximum tourists and increasing the satisfaction and security index in more visits and attracting the number of intra-city tourists in this Valley Park.
	Conclusion: Urban valley parks in most regions are one of the important tools and components of environmental development that will lead to regional development, prevent out-of-town travel, eliminate traffic, and strengthen existing green spaces. The existence of these parks is one of the most effective factors in strengthening tourism in the vicinity of residence, which allows the best leisure time to be experienced even during the day for hours to reduce daily pressures.

Cite this article: Mohammadi, F., Azkia, M. (2025). The Impact of Urban Parks and Valleys on the Development of Urban Tourism (Case of Study: Nahjul-Balagha Park, Tehran). *Journal of Sociological Studies of Sustainable Development*, 1(3), 47-61.

©The Author(s). Publisher: West Tehran Branch

تأثیر پارک - دره های شهری بر توسعه گردشگری شهری (مورد مطالعه: بوستان نهج البلاغه تهران)

فرزانه محمدی^۱، مصطفی ازکیا^۲

۱. دکتری محیط زیست، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران (نویسنده مسئول). f1983mohammadi@gmail.com

۲. استاد جامعه شناسی دانشگاه تهران، ایران azkia.mostafa1940@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله پژوهشی	مقدمه: گردشگری از جمله صنایع فعال در تمام سطوح اجتماعی در عرصه بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای، ناحیه‌ای است که تأثیر چشمگیری در سبک زندگی و زیست اجتماعی دارد. با توجه به ابعاد مختلف گردشگری و همسویی گردشگری توأم با توسعه پایدار با تکیه بر حفظ منابع و دیدار مسئولانه، شرایط متفاوتی جهت رفع تقاضا با حفظ تناسبات محیطی گردشگری را ایجاد نموده است.
تاریخچه دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۳۱ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۱ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۰۲	روش: این تحقیق به روش میدانی و پیمایشی بصورت تمام شماری، جهت دستیابی به اهداف و راهکارهای توسعه بخش گردشگری شهری از طریق تعیین نقش پارک دره در جذب گردشگر تنظیم شد که پس از دسته‌بندی به شاخصهای فردی، رضایت، امنیت، فردی با درجه شدت خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم مورد ارزیابی قرار گرفت که با استفاده از نرم افزارهای گرافیکی اکسل، نرم افزار آماری اس پی اس اس، به تحلیل پرداختیم.
کلیدواژه‌ها جذب گردشگر، توسعه، فضای سبز، اوقات فراغت، گردشگری شهری، پارک دره	یافته‌ها: این مطالعه نشان دهنده آن است که ۹۵ درصد وجود پتانسیلهای موجود باعث تأثیر بالقوه در جذب حداکثری گردشگر و افزایش میزان شاخص رضایت و امنیت در بازدید بیشتر و جذب تعداد گردشگر درون شهری در این پارک دره بوده است.
	نتیجه گیری: پارک دره‌های شهری در غالب منطقه‌ای یکی از ابزارها و مولفه‌های مهم توسعه محیطی است که منجر به عمران ناحیه‌ای، جلوگیری از سفرهای برون شهری و رفع ترافیک، تقویت فضاهای سبز موجود خواهد شد. وجود این تفرجگاه‌ها از تأثیرگذارترین عوامل تقویت گردشگری در مجاورت محل سکونت است که باعث می‌شود بهترین گذران اوقات فراغت را حتی در طول روز برای ساعاتی جهت کاهش فشارهای روزمره تجربه کرد.
استناد: محمدی، ف.، ازکیا، م. (۱۴۰۴). تأثیر پارک - دره های شهری بر توسعه گردشگری شهری (مورد مطالعه: بوستان نهج البلاغه تهران). <i>مطالعات جامعه‌شناختی توسعه پایدار</i> ، ۱(۳)، ۶۱-۴۷.	
ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب © نویسندگان.	

Extended Abstract

Purpose

Tourism is one of the most important active sectors in the domestic and foreign trade and is a driver of all-round income in various sectors, as evidenced by the development statistics provided by the World Tourism Organization. For the first time in 2012, the number of international tourists exceeded 1 billion people with a growth of 0.4 and reached a figure equivalent to 1035 million people. According to the statistics recorded by the World Tourism Organization, "Puysh" put one billion tourists, one billion opportunities at its forefront. The development of technology and changes in lifestyle have led to a change in the nature of spending leisure time. The pressures resulting from congestion and hustle and bustle and fast-paced urban life require an escape such as green space and urban nature. Considering all dimensions and branches of tourism in the country and relying on natural resources in the country, the existence of forests, green spaces, local gardens, valley parks, parks, suitable conditions have been provided for the development of ecotourism. Ecotourism is an abbreviation of a combined term based on nature. The International Union for Conservation of Nature defines ecotourism as a responsible environmental visit to enjoy leisure time and use nature while maintaining environmental harmony, which has a significant impact on livability and social life. One of the most important effects of the existence of such a landscape in the city is the environmental function that has created a meaningful relationship between humans and the environment, which, if potential environmental impacts are not taken into account, will lead to negative effects and the spread of pollutants and industries that will lead to undesirable quality of urban life. Valleys as ecological corridors, are part of environmental values, along with natural potentials with man-made vegetation in most valleys of urban parks, and play an influential role in attracting tourists within and outside the city. The way in which capabilities are displayed in an urban green space is a motivating factor in attracting tourists and developing tourism, preventing false trips around the city, creating appropriate tourist routes close to the place of residence, and improving welfare services. Leisure time, of which the tourism sector is one of its main forms, is subject to two variables: time and place. Due to this factor, different and diverse forms and methods of spending leisure time arise, each of which has its own special place that plays a significant role in attracting tourists to urban areas. Therefore, paying attention to individual-social indicators, satisfaction, and security are among the most important and influential factors studied in the present study.

Methodology

From the perspective of experts, methodology and research methods in general terms are the criteria for various types of methods that ultimately all come together at a single point based on the goal, the common collection method, which is classified into two categories: experimental and descriptive based on the goal, including fundamental-applied, research and development, and in terms of supervision and degree of control, including library and field, and in terms of data collection, it is classified into two categories: experimental and descriptive. Considering the type and context of developing applied knowledge in the present study in urban development plans and achieving the use of environmental capabilities in attracting tourists and developing it, it can be said that the philosophy of applied research is to achieve a goal in order to emphasize the factors of interest for the welfare and desirability and the feeling of security and satisfaction of visitors. This research is of the applied type and, considering the time of information collection, which is related to the present, it will be of the type of field and survey studies. Field research can be defined as: the study of people who act in the natural course of their daily lives. The researcher dares to enter the world of others to directly obtain first-hand information about how they live, behave, and speak, and the topics that fascinate or distract them. Qualitative methods mainly deal with the process of people's lives. In this research,

considering the subject, the factors under study, and the related variables, various research and information collection tools and methods such as questionnaires, interviews, and observations are used, and finally analysis is done using statistical software. Considering the most common and effective method of data collection, a questionnaire is a set of questions that the respondent answers with observations. In the present study, first, the literature and background of the subject will be reviewed, and then a questionnaire will be designed and data will be collected through the responses of visitors at different intervals during the week and at different hours in the Nahj al-Balagha Valley Park. Considering the identity, infrastructure, and spirit of the urban body, tourism activity has obvious capabilities and impacts. In this research, using the library study method and various opinions regarding the impacts of tourism, emphasis is placed on the potential commonalities of these impacts in economic, social, and environmental aspects.

Findings

The tourist attraction rate has a positive and significant relationship with the satisfaction index ($r=0.665$). In other words, it can be said with 99% confidence that the higher the satisfaction with a tourist environment, the higher the number of visits to it and vice versa. There is also a positive and significant relationship at the 95% level between the tourist attraction rate and the security index ($r=0.209$), which means that the more secure the tourist environment, the higher the number of visits to it. Conversely, lack of security will lead to no visits. There is also a positive and significant relationship at the 95% level between the attraction and development of tourism and the environmental capabilities and existing facilities of the park ($r=0.307$). In simpler terms, the more facilities such as book cafes, internet cafes, handicraft and food markets, etc. exist in a park, the more visits to that park will increase.

Conclusion

Urban valley parks in most regions are one of the important tools and components of environmental development that will lead to regional development, prevent out-of-town travel and eliminate traffic, and strengthen existing green spaces. The existence of these recreation areas is one of the most effective factors in strengthening tourism in the vicinity of residence, which allows the best leisure time to be experienced even during the day for hours to reduce daily pressures. Tourism globally builds, rebuilds, and inhabits cultural, social, and geographical spaces. In the modern era and in the machine world, humans need mental and spiritual peace and physical rest more than ever. Leisure time is the time when this mental, spiritual, and physical peace can be achieved. It can be said that leisure time and its nature and manner of spending it are one of the most important components of urban life. Today, considering the trend of population increase in cities and the industrial and mechanized structure of life in them, it can be expected that by paying special attention to how citizens spend their leisure time, the pressures caused by density, crowding and fast-paced urban life can be reduced to some extent and this opportunity can be created for people to regain their energy and vitality for life. The expansion and development of recreational, sports and tourist spaces is of great importance for today's life. The existence of infrastructure, welfare and sports services and facilities increases the quality of life of people. Achieving welfare and quality of life is a very important component of bustling urban life. The increase in population and crowding and the use of environmental infrastructure lead to the revival and development of tourism and the increase in the type of recreation and leisure time by considering the mutual relationship between humans and the environment in order to preserve environmental values for future generations.

مقدمه

گردشگری از مهمترین بخشهای فعال عرصه تجارت داخلی و خارجی و از درآمدهای همه جانبه در بخش های مختلف، محرکی است که شاهد آمارهای توسعه ای ارائه شده از سوی سازمان جهانی جهانگردی هستیم. برای اولین بار در سال ۲۰۱۲ تعداد گردشگران بین المللی با رشد ۰.۴٪ از مرز ۱ میلیارد نفر فراتر رفت و به رقمی معادل ۱۰۳۵ میلیون نفر رسید. با توجه به آمار ثبت شده سازمان جهانی جهانگردی "پویش" یک میلیارد گردشگر یک میلیارد فرصت را سرلوحه خود قرار داد. توسعه تکنولوژی و تغییر در سبک زندگی منجر به تغییر ماهیت گذران اوقات فراغت شده است. فشارهای ناشی از تراکم و شلوغی و زندگی پرشتاب شهری نیاز به مفری مانند فضای سبز و طبیعت شهری دارد. با توجه به تمامی ابعاد و شاخه های گردشگری در کشور و تکیه بر منابع طبیعی در کشور، وجود جنگل، فضای سبز، بوستانهای محلی، پارک های دره ای، پارک، شرایط مناسب برای توسعه اکوتوریسم مهیا شده است اکوتوریسم^۱ اختصار واژه ترکیبی بر مبنای طبیعت است. اتحادیه بین المللی حفظ منابع طبیعی، اکوتوریسم را دیدار زیست محیطی مسئولانه جهت لذت از گذران اوقات فراغت و استفاده از طبیعت با حفظ تناسبات محیطی بیان کرده، که تاثیر قابل ملاحظه ای در قابلیت زیست و سرزندگی اجتماعی دارد. از مهمترین آثار وجود سیمای این چینی در شهر، کارکرد زیست محیطی است که رابطه معناداری را بین انسان و محیط ایجاد کرده است که در صورت عدم توجه به تاثیرات بالقوه محیطی، با آثار منفی و گسترش آلاینده و صنایع که منجر به کیفیت نامطلوب زیست شهری خواهد شد. دره ها به عنوان کریدورهای اکولوژیکی، جزء ارزشهای زیست محیطی در کنار پتانسیلهای طبیعی با پوشش گیاهی انسان ساخت در غالب دره پارک های شهری نقش تاثیرگذاری در جذب گردشگر درون و برون شهری را داراست. نحوه نمایش تواناییها در یک فضای سبز درون شهری عامل انگیزشی در جذب گردشگر و توسعه گردشگری، جلوگیری از سفرهای کاذب به اطراف شهر، ایجاد مسیرهای گردشگری مناسب در مسافت نزدیک به محل سکونت، بهبود خدمات رفاهی را دارد (Engelhart, 2004: 217). ارتفاعات شمال تهران دارای ۷ دره با جهت شمالی- جنوبی که دره فرحزاد محل قرارگیری بوستان نهج البلاغه از سمت شرق هم مرز دره رود درکه و از غرب با دره رود کن مجاورت دارد که باعث تشدید اقلیم مناسبتر شده است. موقعیت پارک دره ای نهج البلاغه و پتانسیلهای موجود آن منجر به گذران اوقات فراغت خانواده های بسیاری شده است. توجه به تعداد حضور گردشگران شهری در طول هفته و اواخر هفته و وجود خدمات و امکانات بر حسب تقاضا، لزوم توجه به نیازهای رفاهی خانواده ها، متناسب با حفظ حریم طبیعی این بوستان را می طلبد. با توجه به اثرات اکولوژیکی فضای سبز در مناطق شهری نیاز به توسعه چنین فضاهایی باعث تعلق خاطر به گردشگری شهری خواهد شد. یکی از مولفه هایی که می تواند به افزایش قابلیت زیست و سرزندگی در میان ساکنان شهری بینجامد توسعه و گسترش فضاهای تفریحی، ورزشی و رفاهی است که باعث می شود وقت های آزاد و فراغتی شهروندان به شکلی درست پر شده و باعث افزایش نشاط و سرزندگی شهروندان شود.

گردشگری^۲ در سال های اخیر در سراسر دنیا؛ به ویژه در کشورهای در حال توسعه، که در آنها شکل دیگر بهره وری اقتصادی، مانند؛ تولید و استخراج منابع طبیعی به صرفه نیست، بسیار مورد توجه قرار گرفته است. یکی از مهمترین دلایل توجه دولت ها به این صنعت، اثرات اجتماعی و اقتصادی آن در توسعه و رشد ملی می باشد. این صنعت ضمن ایجاد یک رشته فعالیت های جدید در جامعه، موجب فعال شدن سایر بخش های اقتصادی نیز می شود و می تواند در برقراری موازنه ارزی نیز اثرات سازنده ای داشته باشد. از این رو بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی می دانند (Honari et al., 2010: 5670) و به آن به صورت یک فعالیت اقتصادی^۳ و در نتیجه یک صنعت^۴ می نگرند، که عرضه و تقاضا در زمینه امکانات اقامتی، پذیرایی و خدمات جانبی برای کسانی است که خارج از منزل به منظور بهره گیری از لذت های گردشگری را به سر می برند، بررسی می کند. بنابراین کشورها، ناحیه ها و جوامع برای اینکه از صنعت گردشگری بهره مند شوند و از آن به عنوان اهرمی برای توسعه استفاده کنند، باید برنامه هایی را به اجرا در آورند و تغییراتی را در این زمینه ایجاد نمایند. از این رو در کشورهای صنعتی و همچنین در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به هنگام طراحی و

¹ Ecological tourism

² Tourism.

³. Economic Activity

تدوین سیاست‌های کلان و برنامه‌های کشوری و شهری به گردشگری به عنوان ابزاری موثر در ادامه روند توسعه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی توجه خاصی مبذول می‌شود. با توسعه انواع تکنولوژی‌ها در زندگی مردم و جایگزینی آن به جای نیروی انسانی، عملاً فرصتی برای انسان‌ها ایجاد شده است که آنها می‌توانند از اوقات خود به آن صورتی که مورد دلخواه‌شان می‌باشد استفاده نمایند. در گذشته، انسان در دامن طبیعت بود و با آن احساس یگانگی می‌کرد بنابراین کار و فراغت در هم تنیده بودند و جدایی‌ای میان آنها در جریان نبود. اما زندگی انسان امروزی و بخصوص شهری پیچیدگی بیشتری پیدا کرده است یعنی در پیچ و تاب زندگی صنعتی و اقتصادی، انسان محکوم به زندگی پر سرعت و در نتیجه همراه با نگرانی و تشویش شده است (Chaiyakot et al., 2012: 26). در عصر جدید و در دنیای ماشینی، انسان بیش از هر زمان دیگری نیاز به آرامش فکری و روحی و استراحت جسمی دارد. اوقات فراغت زمانی است که می‌توان به این آرامش فکری، روحی و جسمی رسید. چنین می‌توان گفت که اوقات فراغت و نحوه گذران و ماهیت آن یکی از مهمترین مولفه‌های زندگی شهری است امروزه با توجه به روند افزایش جمعیت در شهرها و ساختار صنعتی و ماشینی زندگی در آنها، می‌توان انتظار داشت که با توجه خاص به نحوه گذران اوقات فراغت شهروندان، بتوان تا حدودی از فشارهای ناشی از تراکم، شلوغی و زندگی پرشتاب شهری کاسته شده و این امکان برای افراد ایجاد شود تا انرژی و نشاط دوباره خود را برای زندگی کسب نمایند. بنابراین ایجاد، گسترش و توسعه فضاهای تفریحی، ورزشی و توریستی از اهمیت وافی برای زندگی امروزی برخوردار است (Rachmawati, 2014: 85).

ضرورت و اهمیت تحقیق

گردشگری امروزه در چهارچوب طرح‌های آمایشی اعم از ملی- منطقه‌ای و محلی به عنوان یکی از ابزارها و مؤلفه‌های مهم توسعه و محرومیت زدایی به شمار می‌رود. گردشگری که مهمترین عوامل عمران ناحیه‌ای است، فعالیتی ارزآور و متعادل کننده است که موجب توسعه اقتصادی و اجتماعی در سطح منطقه‌ای شده و توزیع عادلانه درآمد و همچنین سطح اشتغال را به دنبال دارد (). به طوریکه حجم مبادلات بین‌المللی گویای آن است که این صنعت در جهان بیش از ۲۰٪ کل مبادلات بین‌المللی با جریان توریسم داخلی آغاز می‌گردد و در بعضی از کشورها درآمدهای ارزی ناشی از این صنعت یکی از منابع عمده در جهت تقویت اقتصاد ملی و توسعه روزافزون آنها محسوب می‌شود (Sawatsky, 2008: 126). این صنعت به عنوان یک صنعت جلو برنده در توسعه مجموعه‌ای از صنایع دیگر بویژه هتل‌داری، حمل و نقل داخلی و بین‌المللی و صنایع دستی نقش مهمی داشته و دارد.

با توجه به وجود چنین مزیت‌ها و اثرات مثبتی که گردشگری برای شهرها و مناطق توریستی به همراه دارد، نیاز است که امکانات، خدمات و فضاهای توریستی برای گردشگران مهیا شده و فضاهای جدیدی برای جلب گردشگران گشوده شود. علاوه بر این یکی از مهمترین مولفه‌های کیفیت زندگی و بهزیستی انسانی در جوامع امروزی، وجود خدمات و امکانات زیربنایی و رفاهی و ورزشی است که باعث می‌شود کیفیت زندگی افراد بالا رفته و افراد تعلق بالایی به شهر محل سکونت خود داشته باشند. دستیابی به رفاه و کیفیت زندگی، از مولفه‌های بسیار مهم زندگی پرمیاهوی شهری است. افزایش جمعیت و شلوغی و استفاده از زیربناهای محیطی به نوزایی و توسعه گردشگری و افزایش نوع تفریحات و گذران اوقات فراغت با لحاظ کردن ارتباط متقابل انسان و محیط جهت حفظ ارزش های محیطی برای آینده‌گان است. وجود محیط‌هایی چون دره‌های شهری و عوامل تاثیرگذار گامی است مناسب در جهت اعتلای سبک زندگی در تمامی اقشار جامعه در تمام سنین که ضمن ارتباط دو جانبه، باعث ایجاد تغییرات اساسی در نوع تسهیلات و خدمات ارائه شده در این سایتها خواهد شد. در حال حاضر با توجه به عمده تغییرات در سطح سرانه فضای سبز طی ده سال اخیر، این رقم در برابر انتظار سازمان ملل متحد از شاخص کمی فضای سبز باز (۲۰-۲۵ مترمربع) با محدودیتهایی روبرو است (UNWTO, 2013: 248). این موضوع در حالی است که سرانه فضای سبز شهر تهران ۱۶ مترمربع است. پارک دره‌های شهری در غالب منطقه‌ای یکی از ابزارها و مولفه‌های مهم توسعه محیطی است که منجر به عمران ناحیه‌ای، جلوگیری از سفرهای برون شهری و رفع ترافیک، تقویت فضاهای سبز موجود خواهد شد. وجود این تفرجگاه‌ها از تاثیرگذارترین عوامل تقویت گردشگری در مجاورت محل سکونت است که باعث می‌شود بهترین گذران اوقات فراغت، راحتی در طول روز برای ساعاتی جهت کاهش فشارهای روزمره را تجربه کرد. در واقع گردشگری شهری از نخستین گونه‌های صنعت گردشگری می‌باشد که تقریباً در بازه سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۰ جای خود را به گردشگری روستایی، ساحلی و کوهستان داد. بنابراین این گونه گردشگری، گونه‌ای نوین

نیست بلکه در حال اوج گیری مجدد می باشد. گردشگری شهری از بزرگترین و مهمترین اشکال گردشگری است و یکی از پیچیده ترین انواع گردشگری از نظر مدیریتی می باشد که با نحوه گذران اوقات فراغت و جذب گردشگر درون شهری در تقابل است. برای بیشتر مردم فراغت به معنای زمان است. زمانی که در متن آن احساس آزادی عمل دارند. در نتیجه چنین تصویری ممکن است پدید آید که جامعه حق ندارد برای اوقات فراغت افراد برنامه ریزی کند. البته هرکس می تواند آزادانه برای بهره گیری از زمان فراغت خود راهی بیندیشد. ولی در این اندیشه چندان هم آزاد نیست، زیرا باید از میان امکان های فراغت یکی را انتخاب کند. فراغت به مانند یک ورزش روانی و عصبی باید روح اندوهگین و یأس و ناامیدی را به نشاط و امید برساند. هدف از بحث فراغت هم روشن کردن جنبه های تئوریک و اجرایی آن است. در پرتو این روشنگری است که می توان کارکردهای فراغت را تشخیص داد و چگونگی بهره گیری از آنها را تعیین نمود. از این رو فراغت دارای کارکردهای متفاوتی است که به طور خلاصه به برخی از آنها اشاره می گردد:

- فراغت به آدمی فرصت می دهد که خستگی کار را از تن خود بیرون کند، زیرا این خستگی بر وجود انسان تحمیل شده و نمی توان آن را از انسان جدا دانست و تنها توسط فراغت است که جسم و روح را می توان از خستگی رها کنید.
- فراغت از آن گونه که جامعه آن را مجاز یا ممنوع بداند در برابر آدمی دنیایی تازه چه واقعی و چه خیالی می گشاید که آدمی می تواند به سوی آن ها روی آورده و ساعاتی از اوقات خود را به دور از هیاهوی دنیای ماشینی و مادی بگذراند و با تفریح و سرگرمی آرام گردد.
- فراغت به انسان امکان می دهد که به خلاقیت پردازد و با بکارگیری توانمندی های خود و ابتکار و نوپردازی، استعداد خود را شکوفا سازد و منجر به کشف و اختراع پدیده های نو گردد.
- بطور کلی فراغت از زمانی معنی و مفهوم پیدا می کند که زمان کار از زمان بیکاری جدا می شود و انسان بر اساس یک تقویم زمانی روزانه به کار می پردازد، بدین جهت وقتی در تاریخ می نگرییم محلی برای اوقات فراغت به شکل و مفهوم امروزی آن نمی یابیم.

گذران اوقات فراغت که بخش توریسم یکی از اشکال عمده آن است، تابع دو متغیر زمان و مکان است. با توجه به این عامل، اشکال و شیوه های متفاوت و متنوعی از گذران اوقات فراغت بوجود می آید که هر کدام جایگاه خاص خود را دارند که تأثیر بسزایی در جذب گردشگر در مناطق شهری را ایفا می کند. لذا توجه به شاخصهای فردی- اجتماعی، رضایت، امنیت از مهمترین و تأثیرگذارترین فاکتورهای مورد مطالعه در پژوهش حاضر است.

اهداف تحقیق

- حفظ ارزش های طبیعی و آموزش در راستای آگاهی و دوستی با محیط زیست
- تقویت و توسعه جاذبه های طبیعی (با تأکید بر طبیعت گردی)
- آگاهی بخشی بین گردشگر و محیط
- بررسی توان محیطی و تأثیر بر عموم بازدیدکنندگان
- تجزیه و تحلیل نظرات و توجه به نیاز بازدیدکنندگان به لحاظ امنیت و رضایت
- عوامل جاذب گردشگری شهری در جذب بهتر در بوستان نهج البلاغه
- ارزیابی میزان اثرگذاری و اثرپذیری پتانسیل ها

فرضیه های تحقیق

- ۱- به نظر می رسد میزان جذب و توسعه گردشگری پارک نهج البلاغه رابطه معناداری با احساس رضایت و امنیت شهروندان دارد.
- ۲- به نظر می رسد میزان جذب و توسعه گردشگری رابطه معناداری با توان های محیطی و امکانات موجود پارک دارد.

روش پژوهش

از دیدگاه صاحب‌نظران، روش‌شناسی و روش پژوهش به معانی عام، ملاک انواع مختلفی از روش‌هایی است که نهایتاً همه در یک نقطه واحد براساس هدف، روش گردآوری مشترک هستند که براساس هدف شامل بنیادی^۱ - کاربردی^۲، پژوهش و توسعه^۳ و از نظر نظارت و درجه کنترل شامل کتابخانه‌ای^۴، میدانی^۵ و از نظر گردآوری داده‌ها به دو دسته آزمایشی و توصیفی طبقه‌بندی می‌شود. با توجه به نوع و زمینه توسعه دانش کاربردی در پژوهش حاضر در طرح‌های توسعه شهری و دستیابی به استفاده از توانهای محیطی در جذب گردشگر و توسعه آن می‌توان گفت که فلسفه پژوهش کاربردی در جهت دستیابی به یک هدف در جهت تاکید بر فاکتورهای مورد توجه در جهت رفاه و مطلوبیت و احساس امنیت و رضایت خاطر بازدیدکنندگان است. این پژوهش از نوع کاربردی است و با توجه به زمان گردآوری اطلاعات که مربوط به زمان حال می‌باشد از نوع مطالعات میدانی و پیمایشی خواهد بود. پژوهش میدانی را می‌توان اینگونه تعریف کرد: مطالعه مردمی که در روند طبیعی زندگی روزمره خود عمل می‌کنند. پژوهشگر به جرات وارد دنیای دیگران می‌شود تا مستقیماً به چگونگی زندگی، رفتار و صحبت کردن آنان و موضوعاتی که آنها را مجذوب یا پریشان می‌کند به مطالب دست اول دست یابد (Davis et al., 2004: 7). روش‌های کیفی عمدتاً با فرآیند زندگی مردم سر و کار دارد. در این پژوهش با توجه به موضوع، عوامل مورد مطالعه و متغیرهای مرتبط، سعی می‌شود از ابزارها و روشهای گوناگون تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات مانند پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده و نهایتاً تجزیه و تحلیل توسط نرم‌افزارهای آماری استفاده گردد. با توجه به متداولترین و موثرترین روش گردآوری داده از طریق پرسشنامه مجموعه‌ای از سوالات که پاسخگو با مشاهدات پاسخ می‌دهد. در پژوهش حاضر ابتدا به ادبیات و سوابق موضوع و سپس از طریق طراحی پرسشنامه و جمع‌آوری داده از طریق پاسخ بازدیدکنندگان در فواصل زمانی مختلف در طول هفته و طی ساعتهای مختلف در پارک دره نهج البلاغه صورت خواهد گرفت. با توجه به هویت، زیرساخت و روحیه کالبد شهری، فعالیت گردشگری دارای قابلیت‌ها و تاثیرات مشهود است که در این پژوهش با استفاده از روش مطالعات کتابخانه‌ای و نظرات مختلف در رابطه با تاثیرات گردشگری، تاکید بر اشتراکات بالقوه این تاثیرات در غالب اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی تدوین می‌گردد.

جامعه آماری

جامعه آماری اشیاء، نمونها یا افرادی هستند که یک یا چند صفت مشترک داشته و یکجا در نظر گرفته شوند (منصورفر، ۱۳۸۰). معمولاً در هر تحقیق جامعه شامل کلیه افراد یا مواردی است که محقق علاقه‌مند است نتایج تحقیق را به آنها تعمیم دهد. محقق قبل از هرگونه اقدامی برای نمونه‌گیری باید جامعه‌ای که نمونه‌ای از آن انتخاب می‌شود را تعریف کند. جامعه آماری این پژوهش خانواده‌های بازدیدکننده هستند. با توجه به حجم پراکنده و گسترده بازدیدها و به لحاظ قرار گرفتن در ماه محرم و صفر و فصل پاییز به صورت تمام شماری با حضور ۴ پرسشگر به پرس کردن پرسشنامه و نهایتاً پرسشنامه‌های برگشتی جهت تجزیه و تحلیل نهایی تعداد ۹۹ فرم کامل بود.

منطقه مورد مطالعه

رود دره فرحزاد یکی از محورهای اصلی شمالی - جنوبی در سازمان فضایی شهر تهران است. دره فرحزاد در شمال غرب تهران در دامنه جنوبی ارتفاعات البرز قرار گرفته که از شمال دره فرحزاد با ۱۸۰۰ متر ارتفاع شروع و به میدان صادقیه، که در طول جغرافیایی ۳۵.۱۰ و عرض جغرافیایی ۵۱.۲۰ به منطقه صادقیه ختم می‌شود و از طرف غرب به بزرگراه اشرفی اصفهانی و از شرق به یادگار امام محدود می‌شود. این منطقه به عنوان فضای باز و سرسبز که موجب بهبود کیفیت هوا و ایجاد میکروکلیمای ویژه شده و از ارزشهای والای محیط طبیعی و محیط زیست است که از نقاط قوت منطقه ۲ به شمار می‌آید. به لحاظ طبیعی آبهای جاری از

¹ Fundamental

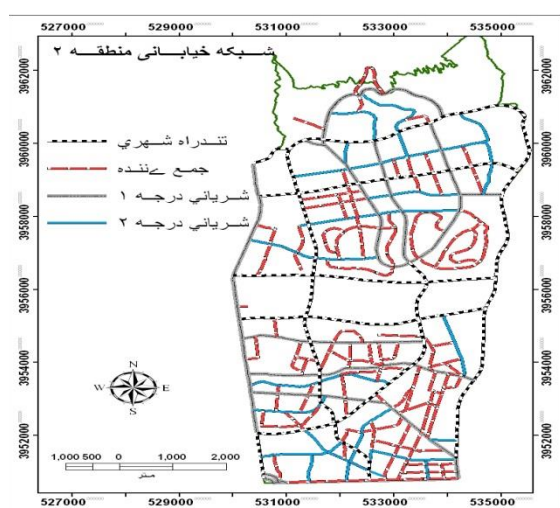
² Applied

³ Research & Development

⁴ Library

⁵ Field Study

کوه‌های شمال فرحزاد از دره تنگیور به طرف جنوب جاری می‌شود و پس از عبور از منطقه جنوب فرحزاد منتهی‌الیه غرب تپه شرق پونک در جهت شمال- جنوب عبور، و در شرق باغ فیض از بین تپه پارک پردیسان وارد محدوده آبرفتی سنگریزه منطقه طرشت می‌شود. طول تقریبی این دره از شمال فرحزاد تا فلکه دوم صادقیه ده کیلومتر و تا جنوب بزرگراه رسالت بعد از پارک پردیسان حدود ۵۸ کیلومتر است.

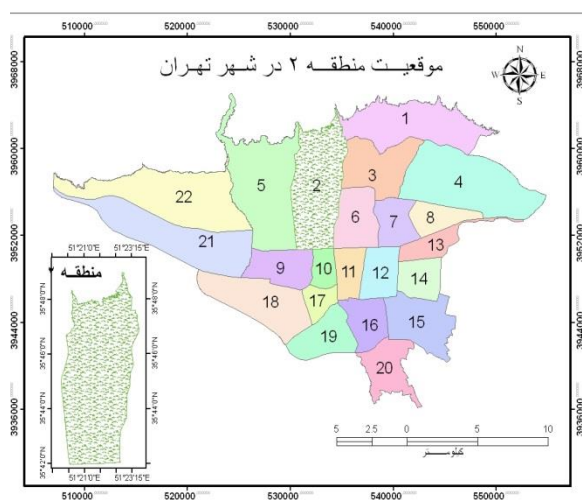

شکل ۱: نقشه موقعیت ۳ فاز مجموعه نهج البلاغه و نقشه شبکه خیابانی منطقه ۲

دره متشکل از دو بال، دو دامنه، یک کف به شکل ۷ است و نیم‌رخ منطقه در شمال پونک و بزرگراه نیایش منظم است و در مقابل در شمال بزرگراه رسالت تا حدی نامنظم است. موقعیت جغرافیایی منطقه به گونه‌ای است که تحت تأثیر چند فاکتور سازنده اقلیم قرار گرفته که هر کدام از این عوامل به تنهایی و یا در کنار هم بر نحوه شکل‌گیری موثر است. یکی از این عوامل بحث مشهود ارتفاع است که در تغییر دما و رطوبت و فشار تأثیر دارد. منطقه شمالی دامنه ارتفاعات البرز موجب تأثیرگذاری عامل افزایش بارندگی، افزایش رطوبت و کاهش دما شده است. آب و هوای منطقه میانی کوهپایه‌ای است و گستره این اقلیم شامل دره فرحزاد و اراضی مجاور تا بزرگراه نیایش است. در حالیکه با توجه به اختلاف شرایط میکروکلیمایی در دیگر نقاط محدوده بعد از بزرگراه نیایش، از شمال به جنوب و وجود باغ و پارک و نیز عامل مخرب ساخت و ساز باعث تفاوت‌های اقلیمی شده است.

محدوده مورد مطالعه بخشی از کوهپایه‌های جنوبی کوه‌های البرز مرکزی است که در کوه‌های شمال تهران که متشکل از یک سری چین‌خوردگی‌ها و راندگی‌های شرقی - غربی که از محور اصلی البرز به سمت شمال و جنوب امتداد یافته است که شدت تغییر در گسل شمال و جنوب منطقه به بیشترین تعداد رسیده است. حوزه آبریز رودخانه فرحزاد در دامنه جنوبی البرز مرکزی و شمال غرب تهران واقع شده است. این حوزه آبریز بین مختصات جغرافیایی ۵۱.۱۹ تا ۵۱.۲۱ طول شرقی و ۳۵.۲۶ تا ۳۵.۵۳ عرض شمالی واقع شده است. رودخانه فرحزاد در غرب حوزه آبریز رودخانه درکه و در شرق حوزه آبریز کن قرار گرفته است. این رودخانه از ارتفاعات ۳۴۰۰ متری شمال شرقی حوزه آبریز شروع شده و در جهت شمال غرب جریان دارد. فیزیوگرافی منطقه به لحاظ ظاهری شامل تپه، مخروطه افکنه‌های آبرفتی سنگریزه‌دار و دره است. وجود گونه‌های مختلف گیاهی به خاطر شرایط و ویژگی‌های شاخص جنبه حفاظتی، دارویی، بادشکن، تثبیت خاک، چشم انداز طبیعی و ... که با قرار گیری در کنار سایر گیاهان بعضاً نقش ترمیم و حفاظت را نیز عهده‌دار هستند. بوستان نهج البلاغه در مساحتی بالغ بر ۱۱۵ هکتار در ۳ فاز، فاز ۱ بوستان نهج البلاغه مجموعه‌ای همگون و به هم پیوسته از پارک های سبز شهری، فاز ۲ بوستان نهج البلاغه به عنوان فضای باز همگانی در کنار پارک پردیسان و فاز ۳ علاوه بر ویژگی های فاز اول دارای امکانات تخصصی ورزشی و یکی از ویژگی های خاص این فاز تصفیه آب رودخانه فرحزاد که از فاز ۳ بوستان نهج البلاغه می‌گذرد. از تأثیرات بسیار مهم احداث بوستان نهج البلاغه می‌توان به مقاوم‌سازی ساختمان ها و تاسیسات در محدوده، ایمن‌سازی راه ها، پایداری هوای پاک، حل معضل سکونت در محدوده فرحزاد، حفاظت و بهبود سیما

و منظر طبیعی، حفاظت از محیط طبیعی و سبز، اصلاح الگوی کاربری زمین و... اشاره کرد. فاز دوم ساماندهی رود دره فرحزاد در محدوده شمال بزرگراه حکیم تا بزرگراه همت بود که عملیات اجرایی فاز دوم این بوستان از آذرماه ۸۸ آغاز شد و پس از انجام مطالعات ژئوتکنیک و بررسی مشخصات فنی خاک، طرح اجرای تثبیت ترانشه و بسترهای پیاده راهها و مسیرهای دسترسی پیاده سازی و عملیات ساخت تراسها، خاکبرداری اولیه و شروع ساخت دیواره سنگی آغاز گردید. همزمان با اجرای مراحل احداث پل معلق و تونل ارتباطی فاز یک این بوستان هم انجام شد. از امکانات قابل توجه این بوستان می توان به ۳ پارکینگ با ظرفیت ۷۰۰ دستگاه اشاره کرد. از این سه پارکینگ، دسترسی دو باب از سمت بزرگراه حکیم و یک باب دیگر از سمت بزرگراه اشرفی اصفهانی و بلوار علبشاهی ایجاد شده است. احداث ۴ خانه دوچرخه در نقاط مختلف پارک با ظرفیت ۱۲۰ دوچرخه موجود و مسیر ۸ کیلومتری دوچرخه سواری که در ۴ راس این بوستان ساخته شده است از سایر امکانات این بوستان است.

شکل ۲: نقشه موقعیت منطقه ۲ و نقشه موقعیت مجموع نهج البلاغه در بین بزرگراهها

ویژگی طبیعی

آب های جاری از کوه های شمال فرحزاد از دره تنگیور به طرف جنوب جاری می شود و پس از عبور از منطقه جنوب فرحزاد منتهی الیه غرب تپه شرق پونک در جهت شمال - جنوب عبور، و در شرق باغ فیض از بین تپه پارک پردیسان وارد محدوده آبرفتی سنگریزه منطقه طرشت می شود. طول تقریبی این دره از شمال فرحزاد تا فلکه دوم صادقیه ده کیلومتر و تا جنوب بزرگراه رسالت بعد از پارک پردیسان حدود ۵۸ کیلومتر است. دره متشکل از دو بال، دو دامنه، یک کف و عموماً به شکل ۷ است و نیمرخ منطقه در شمال پونک و بزرگراه نیایش منظم است و در مقابل در شمال بزرگراه رسالت تا حدی نامنظم است.

زمین شناسی

محدوده مورد مطالعه بخشی از کوهپایه های جنوبی کوه های البرز مرکزی است که در کوه های شمال تهران که متشکل از یک سری چین خوردگی ها و راندهای شرقی - غربی که از محور اصلی البرز به سمت شمال و جنوب امتداد یافته است که شدت تغییر در گسل شمال و جنوب منطقه به بیشترین تعداد رسیده است.

آب و هوا و اقلیم

موقعیت جغرافیایی منطقه به گونه ای است که تحت تاثیر چند فاکتور سازنده اقلیم قرار گرفته که هر کدام از این عوامل به تنهایی و یا در کنار هم بر نحوه شکل گیری موثر است. یکی از این عوامل بحث مشهود ارتفاع است که در تغییر دما و رطوبت و فشار تاثیر دارد. منطقه شمالی دامنه ارتفاعات البرز موجب تاثیر گذاری عامل افزایش بارندگی، افزایش رطوبت و کاهش دما شده است. آب و

هوای منطقه میانی کوهپایه‌ای است و گستره این اقلیم شامل دره فرحزاد و اراضی مجاور تا بزرگراه نیایش است. در حالیکه با توجه به اختلاف شرایط میکروکلیمایی در دیگر نقاط محدوده بعد از بزرگراه نیایش، از شمال به جنوب و وجود باغ و پارک و نیز عامل مخرب ساخت و ساز باعث تفاوت‌های اقلیمی شده است.

هیدرولوژی

حوزه آبریز رودخانه فرحزاد در دامنه جنوبی البرز مرکزی و شمال غرب تهران واقع شده است. این حوزه آبریز بین مختصات جغرافیایی ۵۱.۱۹ تا ۵۱.۲۱ طول شرقی و ۳۵.۲۶ تا ۳۵.۵۳ عرض شمالی واقع شده است. رودخانه فرحزاد در غرب حوزه آبریز رودخانه درکه و در شرق حوزه آبریز کن قرار گرفته است. این رودخانه از ارتفاعات ۳۴۰۰ متری شمال شرقی حوزه آبریز شروع شده و در جهت شمال غرب جریان دارد.

خاک شناسی

فیزیوگرافی منطقه به لحاظ ظاهری شامل تپه، مخروطه افکنه‌های آبرفتی سنگریزه‌دار و دره است. تیپ خاک منطقه شامل:

- خاک قهوه‌ای تا قهوه‌ای تیره با ۳۰ درصد سنگریزه
- خاک قهوه‌ای مایل به زرد با ۳۰ درصد سنگریزه
- خاک قهوه‌ای تیره با بافت سبک و ۴۰ درصد سنگریزه
- خاک قهوه‌ای تا قهوه‌ای تیره با ۲۵ درصد سنگریزه و قلوه سنگ

تیپ گیاهی

این منطقه اغلب شامل گونه درختی و درختچه‌ای که در لابلاهی دره و مکانهای آبدار دره و مجاور دره وجود دارند زیست می‌کنند که نمونه‌هایی نظیر Salix, Flix, Rnus, Tamarix و که این تیپ گیاهی علاوه بر اینکه به عنوان پوشش گیاهی در درجه اول محسوب می‌شود، به خاطر شرایط و ویژگیهای شاخص جنبه حفاظتی، دارویی، بادشکن، تثبیت خاک، چشم انداز طبیعی و ... که با قرار گیری در کنار سایر گیاهان بعضاً نقش ترمیم و حفاظت را نیز عهده‌دار هستند.

تجزیه و تحلیل

پژوهش حاضر که بر مبنای روش توصیفی، تحلیلی است، اطلاعات مورد نظر از طریق مستندات مطالعات میدانی و پیمایشی با جمع‌آوری اطلاعات از بازدیدکنندگان با تنظیم پرسشنامه، به بررسی تأثیر پتانسیل پارک دره در جذب گردشگر می‌پردازد که نهایتاً به بررسی نتایج حاصل از میزان رضایت بازدیدکنندگان با توجه به وجود پتانسیلهای طبیعی و انسان ساخت در جلب توجه به توان محیطی چنین فضاهای در غالب گردشگری شهری پرداخته که حاصل داده‌ها از طریق نرم افزار گرافیکی اکسل^۱ و نرم افزار آماری اس پی اس اس^۲ مورد آزمون و تجزیه و تحلیل قرار گرفت که حاصل این اطلاعات به لحاظ سن، جنس، میزان تحصیلات، وضعیت اشتغال و تاهل، محل سکونت، براساس داده‌ها نشان می‌دهد که ۶۲/۶ درصد پاسخگویان خانم، ۳۷/۴ درصد آقا، و گروه سنی پاسخگو کمترین ۱۹ و بیشترین ۷۰ سال، بیشترین بازدید مربوط به افراد متأهل ۸۲/۲ درصد، مجرد ۱۰/۲، و خانم‌های خانه‌دار با ۳۳/۳ درصد بیشترین مراجعه به مجموعه را داشتند، میزان مراجعه افراد ساکن در همسایگی پارک نیز ۵۳/۵ درصد بوده است.

^۱ EXCEL

^۲ SPSS

آزمون فرضیات

فرضیه اول: میزان جذب و توسعه گردشگری پارک نهج البلاغه رابطه معناداری با احساس رضایت و امنیت شهروندان دارد. به منظور تایید یا رد فرضیه اول تحقیق، از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده گردید. نتایج جدول ذیل نشان می‌دهند که متغیر میزان جذب گردشگر دارای رابطه مثبت و معناداری با شاخص رضایت ($r=0.665$) می‌باشد. به بیان دیگر می‌توان با ۹۹ درصد اطمینان گفت هر چه رضایت از یک محیط گردشگری بالاتر باشد، میزان مراجعه به آن نیز بیشتر می‌باشد و برعکس. همچنین بین میزان جذب گردشگر و شاخص امنیت رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد ($r=0.209$) و این بدان معنی است که هر چه امنیت محیط گردشگری بیشتر باشد، میزان مراجعه با آن نیز بیشتر است. و بالعکس عدم امنیت منجر به عدم مراجعه خواهد بود.

جدول ۱: همبستگی بین جذب گردشگر و شاخص رضایت و شاخص امنیت

(میزان جذب) X6	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	تعداد
شاخص رضایت	۰.۶۶۵	۰.۰۰۰	۹۹
شاخص امنیت	۰.۲۰۹	۰.۰۳۸	۹۹

فرضیه دوم: میزان جذب و توسعه گردشگری رابطه معناداری با توان‌های محیطی و امکانات موجود پارک دارد.

جدول ۲: همبستگی بین جذب گردشگر و توان‌های محیطی و امکانات موجود پارک

(میزان جذب) X6	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	تعداد
توان‌های محیطی و امکانات موجود پارک	۰.۳۰۷	۰.۰۴۱	۹۹

از آزمون همبستگی اسپیرمن به منظور آزمون فرضیه دوم استفاده شد. نتایج آزمون مطابق جدول فوق نشان داد که بین جذب و توسعه گردشگری و توان‌های محیطی و امکانات موجود پارک رابطه مثبت و معناداری در سطح ۹۵ درصد وجود دارد ($r=0.307$). به زبان ساده‌تر، هرچه امکاناتی همچون کافه کتاب، کافی نت، بازارچه صنایع دستی و محصولات غذایی و ... در یک پارک وجود داشته باشد، میزان مراجعه به آن پارک نیز افزایش می‌یابد.

با توجه به تجمیع اطلاعات و شاخصهای مدنظر در پژوهش حاضر مجموعه پارک دره نهج البلاغه به عنوان پتانسیلی پویا در کاهش سفرهای برون شهری، بازدید خانواده‌ها به دلیل امنیت و منظر زیبایی‌شناسی از نگاه گردشگران، شرکت در برنامه‌های مشارکتی در صورت اجرا توسط سازمانهای مذکور نظیر شهرداری ها، امور پارک ها در سازمان شهرداری و دهیاری ها، لحاظ کردن انتظارات بازدیدکنندگان خانم به این بوستان که در این مطالعه بیشترین درصد بازدید مربوط به بانوان بوده، ایجاد شرایطی جهت رفاه حال آنها نظیر پارک بانوان و ایجاد فضاهای تعاملی مثل بازارچه صنایع دستی و محصولات غذایی جهت آشنایی با خرده فرهنگ‌ها در شهر تهران است. خروجی این مطالعه نشان می‌دهد با توجه به رکن اصلی و اولیه توسعه این مجموعه در چندین فاز با تکیه بر اصل پایداری محیط زیست به عنوان مولفه بسیار کارا در اعتلای نوع گذران اوقات فراغت و توسعه گردشگری شهری، شهروندان تهرانی بالاخص ساکنین غرب تهران را داشته است. در مجموع می‌توان گفت که حاصل فرضیات این مطالعه نشان دهنده آن است که ۹۵ درصد وجود پتانسیلهای موجود باعث تاثیر بالقوه در جذب حداکثری گردشگر و افزایش میزان شاخص رضایت و امنیت در بازدید بیشتر و جذب تعداد گردشگر درون شهری در این پارک دره بوده است. با توجه به خروجی یافته‌های حاصل از این مطالعه مهمترین پیشنهادهای قابل اجرا به شرح ذیل را می‌توان به مرحله اجرا گذاشت:

پیشنهادهای

- تاکید بر برنامه‌ریزی اجتماعی، فرهنگی، ورزشی، خدماتی مناسب و بیشتر
- برپایی نمایشگاه متناسب با فضای محیطی و کالبدی مجموعه

- توسعه و گسترش فضاهای مدرن مثل مجموعه سالن تئاتر، همایش، موسیقی
- ارائه خدمات سلامت در غالب کیوسک های سلامت در داخل مجموعه
- ایجاد بستر مناسب در جهت توسعه هر چه بیشتر مجموعه
- تلفیق و فضاسازی فضای مدرن و سنتی جهت تمام گروه های سنی
- اطلاع رسانی و تبلیغات پارک نهج البلاغه در غالب بلیبورد و سایتهای مجازی، بروشور
- ایجاد کوچه هنر با هدف احیاء چهره های ماندگار فرهنگی، هنری، ادبی کشور
- برگزاری جشنواره های فرهنگی هنری اقوام و آئینهای ملی مذهبی
- راه اندازی کافه کتاب جهت حضور دانشجویان، دانش آموزان، و علاقه مندان به کتاب
- سرمایه گذاری در بخش توسعه اکوتوریسم، گردشگری ورزشی
- گسترش کیوسکهای اطلاعاتی جهت اطلاع رسانی عمومی در نقاط مختلف مجموعه
- ایجاد فعالیتهای تفریحی فراغتی پویا مطابق با شرایط و امکانات تعیین شده از سوی مدیریت شهری
- توجه به ابعاد زیرساخت مناسب برای تفریح و گذران اوقات فراغت خانواده ها
- ارتقاء پوشش امنیتی جهت افزایش ضریب آسایش اجتماعی
- برگزاری کارگاه آموزشی و فرهنگی، طبیعت گردی جهت آگاهی بخشی
- ایجاد بخش اختصاصی جهت بانوان
- مشارکت افراد ساکن در همسایگی پارک بصورت افتخاری در فعالیتهای اجرایی مجموعه
- راه اندازی کلینیک گل و گیاه و استفاده از متخصصان منطقه
- توسعه زمینهای بازی متناسب با تمامی اقشار مراجعه کننده
- نشستها و گفتگوهای اجتماعی برنامه ریزی شده در طول هفته
- ایجاد سایت مجازی جهت بازدید
- امکان حضور دانش آموزان به عنوان حافظان بوستان در فصول پربازدید زیر نظر مدارس
- آموزش دانش آموزان جهت حامیان محیط زیست شهری
- معرفی گیاهان پارک دره از طریق چاپ کتابچه یا بروشور جهت آشنایی نسبی با گونه های موجود
- گسترش خدمات و تسهیلات پذیرایی متناسب

نتیجه گیری

گردشگری به طور جهانی فضاهای فرهنگی، اجتماعی و جغرافیایی را می سازد و بازسازی می کند و ساکن می شود. در عصر جدید و در دنیای ماشینی، انسان بیش از هر زمان دیگری نیاز به آرامش فکری و روحی و استراحت جسمی دارد. اوقات فراغت زمانی است که می توان به این آرامش فکری، روحی و جسمی رسید. چنین می توان گفت که اوقات فراغت و نحوه گذران و ماهیت آن یکی از مهمترین مولفه های زندگی شهری است امروزه با توجه به روند افزایش جمعیت در شهرها و ساختار صنعتی و ماشینی زندگی در آنها، می توان انتظار داشت که با توجه خاص به نحوه گذران اوقات فراغت شهروندان، بتوان تا حدودی از فشارهای ناشی از تراکم، شلوغی و زندگی پرشتاب شهری کاسته شده و این امکان را برای افراد ایجاد شود تا انرژی و نشاط دوباره خود را برای زندگی کسب نمایند. گسترش و توسعه فضاهای تفریحی، ورزشی و توریستی از اهمیت وافر برای زندگی امروزی برخوردار است. وجود خدمات و امکانات زیربنایی و رفاهی و ورزشی است که باعث می شود کیفیت زندگی افراد بالا رود. دستیابی به رفاه و کیفیت زندگی، از مولفه های بسیار مهم زندگی پرمیوهی شهری است. افزایش جمعیت و شلوغی و استفاده از زیربنای محیطی به نوزایی و توسعه گردشگری و افزایش نوع تفریحات و گذران اوقات فراغت با لحاظ کردن ارتباط متقابل انسان و محیط جهت حفظ ارزشهای محیطی برای آیندگان است.

شرایط اقتصادی و بینش فرهنگی- اجتماعی مردم، با توجه به تسهیلات و امکانات و تاسیسات جهانگردی موجود، زمینه‌های لازم را برای گذراندن اوقات فراغت آنها بوجود می‌آورد، به گونه‌ای که هر یک از گروه‌های انسانی، در جوامع مختلف شیوه‌های متفاوتی از گذراندن اوقات فراغت را برمی‌گزینند. توسعه در بسیاری از موارد حتی عادات و رسوم و عقاید مردم را نیز در برمی‌گیرد و حداکثر رساندن سهم گردشگری در ایجاد فرصت‌های اشتغال، ایجاد بستر مناسب برای جلب مشارکت بخش‌های خصوصی، توسعه و ساماندهی گردشگری طبیعی، تاریخی، مذهبی، ورزشی، درمانی، تعاونی و هدایت سرمایه‌های خصوصی برای توسعه فعالیت‌های گردشگری، انجام مطالعات در زمینه فراهم آوردن بستر مناسب جهت احداث زیرساخت‌های گردشگری، گسترش پژوهش‌های تاریخی، فرهنگی و تلاش در جهت شناسایی و مستندسازی آثار و ابنیه‌ها، برقراری یک نظام موثر شاخص، در توسعه فن‌آوری اطلاعات و به کارگیری آن در صنعت گردشگری است که منجر به توسعه گردشگری شده است. امروزه مفهوم شهرها بدون فضای سبز موثر در اشکال گوناگون آن دیگر قابل تصور نیست. پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگی‌های معضلات زیست‌محیطی آنها موجودیت فضای سبز و گسترش آن برای همیشه اجتناب‌ناپذیر کرده‌اند. به طور کلی بازدهی فضاهای سبز شهری در سه گروه بازدهی اکولوژیک و محیط‌زیستی، بازدهی کالبدی - شهرسازی و بازدهی اجتماعی - روانی قابل تقسیم‌بندی می‌باشد. هرگونه برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری باید به توانمندی شهرها در ارائه خدمات مستقیم و غیرمستقیم توجه داشته باشند (لطفی، ۱۳۸۶: ۱۶۰). این وابستگی و روابط مکمل، تقاضا را برای سفر به شهرها از دهه‌های گذشته تاکنون بطور روز افزونی افزایش داشته است در حالی که تعداد زیادی از مسافرت‌ها، شغلی یا با اهداف معمولی است، اما بقیه انواع مسافرت‌های دیگر که در اوقات فراغت صورت می‌گیرد با هدف آشنایی با دیگر فرهنگها به منظور توسعه علایق ویژه و برای تفریح و سرگرمی انجام می‌شود. با توجه به پژوهش مربوط که نگاه کلی به میزان تاثیر پتانسیل‌های بوستان‌های شهری در جذب گردشگر دارد، شاید بتوان گفت مهمترین اهداف توسعه‌ای پارک دره فرحزاد بحث حفاظت از محیط زیست است که نهایتاً منجر به تقابل محیطی با جامعه انسانی شده است که به عنوان گردشگر درون شهری، جز پتانسیل‌های پویا در بازدید از محیط‌های طبیعی با تکیه بر اصل توسعه پایدار و حفظ جهت آیندگان است. از دیگر فاکتورهای مطالعه فوق بحث توسعه است که می‌توان به حفظ باغ‌ها و طبیعت موجود و جلوگیری از انواع آلودگی و غیره اشاره کرد. این دره دارای طبیعت متنوع و زیبایی است که از میدا کوهستان تا عمق بافت شهر به طول ۱۰ کیلومتر نفوذ می‌کند. برای احداث این پارک دره، بزرگراه‌های اطراف بخش‌هایی از رود دره فرحزاد، با خاکریزی پر شده و تنها، کانالی سر پوشیده برای عبور آب رودخانه جاری در رود دره در نظر گرفته شده است که این مجرا در مواجهه با سیلاب‌های بزرگ به طور حتم بخش عمده‌ای از این بزرگراه‌ها را تخریب می‌کند. در صورتی که در برخورد با رود دره‌هایی چون فرحزاد، دربند و ... در بخش راهسازی شهری باید از پل‌های روگذر استفاده شود اما به منظور کاهش هزینه‌ها سد پل‌ها به عنوان جایگزینی برای پل‌های روگذر مورد استفاده قرار گرفتند. عامل بارگذاری بر روی زمین‌های سست و همینطور وزن سازه‌های به کار گرفته شده در ساختمان‌ها باعث گردیده شاهد حرکت خاک‌های باتلاقی شده باشیم. براساس مشاهدات عکس‌های هوایی که در سال ۴۵ از این منطقه گرفته شده، نشان می‌دهد که این محدوده به صورت تپه ماهور و زمین‌های کشاورزی بوده که در آنها چند قنات نیز دیده می‌شود. به طور کلی ساخت و ساز در این منطقه بدون توجه به وضعیت سابق آن صورت گرفته، غافل از اینکه زمین‌های این منطقه را با خاک دستی شاید به ارتفاع ۲۰ متر پر کرده‌اند (سایت شهرداری منطقه ۲). ساخت و ساز آپارتمان‌های چند واحدی که سازه‌های سنگینی در آنها به کار رفته به همراه حجم آبی که هر یک از این واحدهای مسکونی مصرف می‌کنند و این آب‌ها وارد خاک می‌شود، همگی دست به دست هم داده و باعث رانش زمین در منطقه دره فرحزاد شده است. در اهداف طرح توسعه دره فرحزاد به جلوگیری از بروز حوادث طبیعی اشاره شده است اما عملاً با استفاده از مصالحی چون بتن و سیمان در مقیاس زیاد بستری سخت برای نفوذ آب به لایه‌های زیرین زمین ایجاد شده است. برای تثبیت کناره رودخانه و ایجاد زیستگاه به جای مصالحی چون بتن و سیمان از گابیون‌ها و سیدهای توری فلزی استفاده شده است. با وجود تمام نقاط ضعف فنی لحاظ شده میتوان گفت پارک دره‌های شهری در غالب منطقه‌ای یکی از ابزارها و مولفه‌های مهم توسعه محیطی است که منجر به عمران ناحیه‌ای، جلوگیری از سفرهای برون شهری و رفع ترافیک، تقویت فضاهای سبز موجود خواهد شد. وجود این تفرجگاه‌ها از تاثیرگذارترین عوامل تقویت گردشگری در مجاورت محل سکونت است که باعث می‌شود بهترین گذران اوقات فراغت را حتی در طول روز برای ساعاتی جهت کاهش فشارهای روزمره تجربه کرد.

منابع

- Chaiyakot, P., & Visuthismajarn, P. (2012). A pattern of rural tourism in the Songkhla Lake Basin, Thailand. *International Journal of Management & Information*, 16(2), 173, Retrieved November 29, 2019, from <https://clutejournals.com>
- Davis, J. S., & Morais, D. B. (2004). Factions and enclaves: Small towns and socially unsustainable tourism development. *Journal of Travel Research*, 43(1), 3-10.
- Engelhart, Ronald (2003), *Cultural Transformation in the Advanced Industrial Society*, translated by Maryam Veter, Tehran, Kavir Publications.
- Honari, H., Goudarzi, M., Heidari, A., & Emani, A. (2010). A comparison of the viewpoints of Tourists, interested managers and cultural heritage organization managers regarding Sport tourism-driven job and income creation in Mozandaran-Iran. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010) 5659-5663.
- Rachmawati, E. (2014). Host community's social and cultural capital for ecotourism development in Indonesia. Vol. 12. In 4th International Conference on Tourism Research (41CTR) DOI (Vol. 10). Retrieved January 20, 2020, from <http://www.researchgate.net> Rustayee Lavij / Seiri dar Iran. [Rural district Lavij / Visiting Iran] . Retrieved Feb. 21, 2020, from <http://seeiran.ir/>
- Sawatsky, T. A. (2008). The influence of social capital on the development of nature tourism: a case study from Bahia Magdalena, Mexico. School of Resource and Environmental Management SIMON FRASTER UNIVERSITY.
- UNWTO: World Tourism Organization (2013). *Sustainable Tourism for Development Guidebook* 2013. Retrieved December 16, 2019, from <https://www.slideshare.net>